

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Óvár. Bástyaútcza 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 15. sz. a.) küldendők.

NYILATKOZAT.

Megrongált egészségem s e miatt felhalmozodott teendőim teljességgel meg nem engedik, hogy e lapot, a melynek szerkesztésében több mint 2 év óta lelkemnek anynyi gyönyöre telt, tovább is szerkeszsem. Kénytelen voltam tehát a szerkesztői tisztről tantestületünk választmánya legutóbbi gyűlésén leköszönni. A választmány ez elhatározásom okait jóakaratólag méltányolva szives is volt lemondásomat elfogadni, a melynek elfogadása után eddigi, egyik buzgó főmunkatársam, **Kiss Sándor** kartársam és barátom, kéretett föl és vállalkozott e közlöny további szerkesztésére.

A midőn ezt t. olvasóink tudomására juttatom, egyszersmind kedves köteletségemnek ismerem, hálás köszönetet mondani mindazoknak, a kik szellemi és anyagi támogatásukkal gyámoltották e vállalatot, a mely egy rég érzett hiányt akart s akar továbbra is pótolni. Fogadják legforróbb köszönetemet különösen azon t. munkatársak, a kiknek leginkább köszönhetem, hogy a „Család és Iskola“-nak már is volt némi hatása, van hitele s így bizonyára lesz jövője is.

De éppen ezért, és mert meg vagyok győződve, hogy lapunk iránya és szelleme az új szerkesztő vezetése alatt sem változik: teljes bizalommal kérem az ügy érdekében t. munkatársainkat s általában lapunk pártolóit, támogassák továbbra is egész buzgalommal e vállalatot, a melynek — a menynyire csak erőm és időm engedik — egész készséggel állok magam is, ezután is, szolgálatára.

Kolozsvárt, 1877 márczius 8-án.

Váradi Károly,

a „Család és Iskola“ volt szerkesztője.

Midőn Váradi Károly tisztelt barátomnak a „Család és Iskola“ szerkesztésétől való viszalépését központi választmányunk — fájdalommal bár, de a körülmények kényszerítésének engedve — elfogadta, s engem bizott meg annak további szerkesztésével, azon meggyőződésből hajoltam meg e megtisztelő bizalom előtt, hogy egyfelől lapunk további fentartása az eddig nyilvánult érdekeltiségből ítélve kívánatos; másfelől ennek fentartásában, az eddiginél nagyobb teher elvállalásával a közügynek vélek szolgálatot tenni.

Új programot nem adok. Eddig is, mint főmunkatárs, tagja lévén a szerkesztőségnek, azt az irányt, melyet lapunk követett, s azt a szellemet, mely működésünkben vezérelt, teljes lelkemből magaménak vallottam, s ennek szolgálatára vállalkozom ez úttal is. „**Boldog család és jó iskola**“, e két magasztos eszmény az, melyért lapunk küzdött s melyért küzdeni fog.

Ezek kijelentése után s ily szellemben kérem továbbra is t. olvasóink, lapunk eddigi munkatársai, s általában a tanügy-barátok támogatását; s egyszersmind fogadja köszönetemet Hegedüs István tanár úr, ki a főmunkatársi tisztet továbbra is magára vállalni sziveskedett.

Kolozsvárt, 1877 márczius 10-én.

Kiss Sándor,

a „Család és Iskola“ szerkesztője.

A tanító-egyletek reformjához.

(Befejező közlemény.)

Feltéve, hogy a tanító-egyletek működésének reformálására célzó nézeteim helyesek, ez értelemben első teendője lenne egyletünknek, tagjainak a jelzett irányban adandó utasításokon kívül az, hogy hazai kormányunknál kérelmezzon első sorban, hogy a néptanítók számára a nyári szünidőkön nyisson országszerte oly tanfolyamokat, melyeken a házilag kezelhető és semmi nagyobb költségbe nem kerülő egy pár iparágban magokat kiképezhetnék. Másodsor: gondoskodjék oly könyvekről, melyek a nép közművelésének munkájában a tanítóknak biztos vezérfonalul szolgáljanak s melyek a mindennapi legérdeklőbb kérdéseket a nép szellemi fejlettségének megfelelő vonzó előadásban tárgyalják. E könyvnek egy-egy példánya minden hazai néptanítónak, a „Néptanítók Lapja“ fentartásának alapjából, ingyen küldetnék meg.

E kérdéssel kapcsolatban még az egyletek szervezéséről kell, hogy röviden szóljak.

A pécsi tanító-egylet öt fokú tanító-testületeinek szervezését nem helyeselttem. Nem helyeselttem pedig azért, mert a tapasztalatból arról győződtem meg, hogy mentől nagyobb körű egy testület, annál kevesebbet lendít az ügyön. De még egy nem kisebb fontosságú más okom is van ellenzéki álláspontom elfoglalására: tanító társaink esmert anyagi helyzete. Azokon az országos özszejöveleteken az utazási költségek súlya miatt, éppen a legohajtottabb társaink nem jelenhetnének meg. Pénz és időbeli lehetőség kell, hogy e kérdésnél első sorban a próbakő legyen. Ama tervezettel szemben tehát az én nézetem ez:

Minden megye területén legyen egy megyei tanító-testület s ez tartson egy évben egy közgyűlést. E megyei tanító-testület oszolja fel a megye területéhez képest kisebb-nagyobb számú körökre, de azon elv szemmel tartása mellett, hogy az egy körhöz tartozók özszejövetele minél kevesebb akadályba ütközzék, s tehát első sorban nagy terjedelme a kör területének ne legyen. A közgyűlés a megyei népnevelésügyét természetesen nem vezethetvén, lenne egy központi

intéző választmány a legmegbízhatóbb, a leglelkesebb egyénekből özszealkotva, a lehető legkevesebb tagból. Ez utasítná, ellenőrizné, buzdítná a vidéki köröket s ez informálná majd a közgyűlést a vidéki **népnevelés** statusquojáról.

A vidéki körök tartanak minden két hónapban egy gyűlést. E gyűlések tárgyai lennének: próbatanítás, az intéző választmányhoz netaláni felterjesztések, a helyi viszonyok tekintetbe vételével a népnevelés érdekében teendő intézkedésekben öszhangzatra jutás, s a zárgyűlésen, mely a közgyűlést egy hóval előzné meg, az évi működésükről az intéző választmányhoz jelentés tevés.

A közgyűlés tárgyait képeznék: a szó valódi értelmében vett minta-tanítások rendezése, még pedig egy szorosán vett iskolai, s egy a nép számára szóló „beszélgetés“; a kormányhoz intézendő netaláni segédkezésekért a szükséges lépéseket megtenni. Esetlegesen a házi ipar productumaiból kiállítást rendezni, s az intéző választmány által beterjesztett adatok alapján az elismerést, a jutalmat az érdemeseknek kiadni. De ez utóbbi pont felvilágosításra vár.

Még a legönzetlenebb buzgalommal szemben sem felesleges az elismerés. A kiérdemelt jutalom a mily édes, épen oly nem lankadó kitarításra ösztönzi az embert annak elnyerése. Ohaj-tandónak látom ennek folytán, hogy azok, kik a népnevelés előbbre vitelében évenként legtöbb eredményt tudnak felmutatni, az évi közgyűlésen az ügy fontosságához méltó ünnepélyességgel jutalomban részesíttessenek. Ily üdvös célra, akarom hinni, Magyarország intelligentiája nem tagadja meg az önmegadóztatást.

És végezetre még csak egyetlen kérdésem van, melynek érintését, a felvetett tárgyra vonatkozó nézetemnek befejezése szempontjából, nem mellőzhetem, és ez: hogy nyerjük meg, hogy képesítsük e terhes, e nagy buzgalmat igénylő munkára a tanítókat?

Első sorban a képezdei tanárok hazafisága, a népnevelésügy iránti lelkesültsége az, mely legtöbbet van hivatva tenni. Növendékeik lelkét emeljék a műveltségnek azon fokára, mely a jutalmat nem csak az anyagi jutalmazásban keresse.

A néptanítói missió betöltése több oldalú

képzettséget, a további önképezhetés sok tekintetben terjedtebb alapot igényel, mint a megnyit a mai képezdek növendékei a tanárok legbuzgóbb törekvése mellett is oly rövid idő alatt s akkora tárgyhalmazban elsajátíthatnak. Ohajtandó lenne ennek folytán a képezdek jelen 3 éves tanfolyamát 4 évre emelni.

Ha nagyobb képzettséget kívánunk s hová-tovább több munkát adunk a néptanítóknak, illő, hogy a buzgalom jutalomra számíthasson, a törekvőknek pedig haladási köre ne legyen oly kimért. Hassanak tehát illő helyen a tanító-egyletek oda, hogy a képezdei tanári székek s tanfelügyelői tisztek a legérdemesebb néptanítók, illetőleg a képezdek s más felsőbb népoktatási intézetek tanárai, mint legilletékesebbek köréből, töltsenek be a lehetőleg ezután.

* * *

Im, ezek valának a pécsi tanító-egylet által felvetett kérdésben, lapunk kimértségét is tekintetbe vevő igénytelen nézeteim. Nem vindikálok esalhatatlanságot magannak s így lehet, hogy én sem találtam el a helyes utat, de tévedésemért jóakarató törekvésem tudatából megnyugvást meríték.

Kiss Sándor.

LAPSZEMLE.

(-i.) A mióta az újabb időben mind gyakrabban és mind hangosabban hirdetik, hogy a „tudomány is hatalom“, azóta — fájdalom! — nálunk is nem kevés visszaélés történik e hatalom érdekében, még az iskolákban is. Ilyen egyebek között — kivált az úgy nevezett felsőbbekben — a tanítványok túlterhelése a sok tanulni valóval, s az emezek megszilárdítására szánt temérdek házi dolgozattal és magán órával. Sok szomorú és elszomorító példait láttuk annak, hogy e túltömési rendszer hogyan meríti ki gyakran még a tanítványok tehetségesebbjeit is, testileg és szellemileg egyaránt. Éppen azért kötelességünknek ismertük, a Lange Wichand szerkesztette, jeles „*Rheinische Blätter*“ f. évi I. füzetéből átvenni e néhány sort abból a cikkből, a melyben egy osztrák tanférfi szólalt fel iskoláik e miseriája ellen. Az erélyes felszólalás címe: „*Die Ueberlastung der Schüler mit häuslichen Aufgaben und Privatstunden*“, s kevés kihagyással majdnem szóról szóra így hangzik:

„Jócska ideje már, hogy felsőbb tanintézetekben (már t. i. az ausztriaiakban) s ezek közt különösen a

gymnasiumokban, reáliskolákban és tanítóképzőkben oly visszaélés kapott lábra, a mely minden megfigyelőiben, kivált pedig a gyermekeiket felsőbb iskolákba járató szülők lelkében napról-napra mind inkább növekvő aggodalmakat s mind hangosabbá váló panaszokat kelt. E visszaélés nem más, mint a tanítványok túlterhelése házi munkákkal. Nem oly visszaéléstről van itt szó, a mely legfeljebb félreértés folytán eszszott be egyes iskoláinkba, — nem, sőt a baj meglehetősen általános, s miatta fiatalságunk testileg és szellemileg ma-holnap tönkre megy.

Egész sereg példával mutathatnók ki, hogy tanulóink 13—18 éves korukban, tehát éppen a növés és testi fejlődés korszakában, éjjeli 10—11 óráig vannak majdnem naponta iskolai munkákkal lefoglalva. E baj egyik előidézője az osztályok túlnépessége, a mi miatt a tanítónak az egyes növendékekre való hatása nagyon meg van nehezítve.

Ezért, valamint azon gépies tanításmód miatt, a mely a tanítványokat nem érdekli, figyelmüket nem köti le, s a mely legtöbbszörre az otthonra bizza annak az utánpótlását, a mit az iskolában elhanyagoltak: a tanítás súlypontja — tanuló ifjúságunk testi és szellemi fejlődésének legnagyobb kárára — az iskolákból mind inkább kivettetik s napról-napra mind inkább a szülői házra tolatik. Nagy része, sőt bűne van ebben a tantárgyak túlságos halmazának is, nagy még inkább annak, hogy az egyes szakok tanítói között nincs kölesönös megegyezés és harmonicus együttműködés, egy célratörés; és nincs elég ellenörködés fordítva arra, hogy milyen végeredményt ad ki az, ha minden egyes tanár, — a nélkül, hogy még csak hederítene is társaira — a maga tárgyából a lehető legtöbb munkát követeli és azt hiszi, hogy mindenik tanítványa csak azért jár az iskolába, hogy éppen az ő tárgyából legyen *mester*.

Első pillantásra is könnyen beláthatja mindenki, hogy testileg mily következményei lesznek ez egészségölő sok tanulásnak s ama viszsza tanítási rendszernek; de arra sem kell hosszas gondolkodás, hogy rájőjünk: megnyit árt ez szellemileg is. Hiszen ha az iskolák követelelései a hőzépthehetségük munkaképességét jóval túlhaladják, és ha a tanítványok, a helyett, hogy magukban az iskolákban foglalkoztatnának derekasan és egész lélekkel még otthonra is anynyi munkát kapnak, hogy ez nemcsak egész napjokat, hanem egész estéjüket, sőt még éjük jó részét is igénybe veszi: ennek igen természetesen — a lesz a következése, a miért már is eleget panaszkodunk — az t. i., hogy így ifjúságunk idő nap előtt elveszti fiatalsága üdeségét, megunja a munkát, elveszti a hozzá való kedvét, s lesz eltompult és blazirt. Így nevelnek aztán középiskoláink oly nemzedéket, a mely midőn egyetemekre kerül, első dolgának tartja eldobni magától minden könyvet, mert megutálta már mindeniket, és a melynek talán évekre van szüksége, míg

viszszanyerheti szabad ösztönét a tanulásra, s míg újra felébred benne az önmunkásság és szellemi érdekeinek kielégítési vágya, ha ugyan még felébredhet valaha!

Ezután cikkíró az előadottakat nyílt nyomorúságnak (öffentliche Kalamitát) nevezi, s miután mind a törvényhozó testület, mind a miniszterium és iskolafelügyelő hatóságok figyelmét felhívja az orvoslásukra, így folytatja: „Igen jól tudjuk mi, hogy dolgozunk, és pedig egész komolysággal, buzgalommal és kitartással kell dolgozunk, ha azon éppen nem esekély igényeknek, a melyeket az állam, az egyház és társadalom formálnak velünk szemben, meg akarunk felelni. De a munka legnagyobb részét az iskolákban kell elvégezni, a mint hogy el is végezhető, ha az oktatás- és módszertanban jártas tanítók vezetnek azokat. Attól tartunk azonban, hogy iskoláinkban egyáltalában, különösen pedig az ő alsóbb és közép osztályaikban igen is sokat magyaráznak és praelegálnak, de annál kevesebbet tanítanak és értetnek meg világosan. Ezért, ha egy-egy tanuló nincs éppen fényes tehetségekkel megáldva, s ha e miatt nem haladhat eléggé; nagyon könnyen s nagyon hamar kimondják rá a szentenciát: „nincs esze a régi nyelvek felfogására az ifjúnak, tehát elmehet,“ — el anynyival is inkább, mert az ilyen intézetekben — az őket ostromló nagy tolongás mellett — náluk nélkül is maradnak még elegenden! Bizony sok tanítóban és különösen a gymnasiumok és reáliskolák nem egy tanárában hiányzik még az alapos pädagogiai készség, a tanítványokhoz való igaz szeretet, a jóakarató rá- és együttműködés minden egyes növendékre, a nevelői érintkezés, a valódi eszményi szellem, s ezekkel és ezekben hiányzik az, a mi tanítványok lelkét mélyen és maradandóbb hatással illethetné, — szóval hiányzik az az igaz és valódi Pestalozzi-szellem, a mely nélkül a fiatalság egy képzőjének sem lehet mély és nyomósabb hatása a tanítványok kedélyére, jellemére, s a mely nélkül tanító és tanítványok között nemesítve nevelő szellem, benső és szívélyes viszony soha sem fejlődhetik.

Igy vannak aztán kényszerítve a szülők, csak hogy gyermekeik kiutasítását vagy elbocsajtását megelőzzék, s hogy az ő hézagos ismereteiket pótolgathassák, arra, hogy az iskolában kihagyott házi dolgozatok mellett még magán órákkal is megterheljék gyermekeiket, — anynyival is inkább, mert ezek nélkül amazokat igen sokan még legjobb akarattal sem végezhetnék el. Már pedig nem is véve tekintetbe azt a terhet, a melyet a szülőknek ró ez újabb költség — a magán vagy mellékórák tisztán pädagogiai okokból sem helyeselhetők, s az ilyeneket legfeljebb az elkerülhetetlenül szükséges esetekben kellene csak megengedni, de teljességgel sem kellene belőle szabályt csinálni. Nem; mert, hej, nem normalis állapot az, a mikor a tanítványoknak fele, sőt felénél nagyobb része magán órákat veszen, s rá is van szorúlva

— hogy ne mondjuk: rá is van kényszerítve — arra, hogy ilyeneket vegyen!”

Eddig tart a lecke, mely a németeknek szól ugyan, de azért mi is tanulhatunk belőle!

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

(K. S.) Központi választmányunknak nevelésügyi bizottsága folyó hó 7-én tartott ülésében azon kérdés képezte az eszmecsere tárgyát: mit és mennyit szükséges tanítani a magyarnyelvtanból a népiskolai tanulóknak? Előadó Paal Ferencz a tanítóképezde igazgatója. Minthogy már korábban a mondattan megvitatást nyert, ezúttal csak a szótanra terjeszkedett. Előadását itt a betűkön kezdte. Mit kell a nyelvtan e részéből a népiskolának tudni? Tudnia kell 1-ör is a különbséget, mely van a magán- és mássalhangzók közt. Midőn ezt megértettük, külön vesszük a magánhangzókat. Ezeket két szempontból csoportosítjuk. Először: vannak hosszú és rövid magánhangzók; e különbséget a szók kiejtéséből vétetjük észre, de tudjuk ezt jelezni írásban is ékezet által. Ugyanekkor figyelmeztetjük a tanulót az ékezet fontosságára: példákat hozunk fel, hogy e kicsinyiségnek látszó jeleske kihagyása mennyi zavart és félreértést okozhat.

A magánhangzók második megkülönböztetése nem ilyen fontos, de egy későbbi fontos szabály megértésére szükséges, és ez: vannak al-, közép- és felhangú magánhangzók. Bizonyítja ezen elnevezés helyességét a logikai renddel s a könnyebb megérthetéssel. Leírja a hangok ezen csoportjait. Ezek együtt nem vegyülnek; amazok laknak az emeleten, ezek a földszinten, emezek meg a pincében; ily különböző rangok, hogy is vegyülhetnének össze! Ennél többet tanítani a hangzókról a népiskolában nem tart szükségesnek.

A mássalhangzók. A népiskolába ezeknek kiejtésök szerinti beosztása nem való, hanem jegyeik szerint tesszük meg az osztályozást egyszerű és összetettekre. Áttér ezután annak fejtegetésére, hogy némely család nevek leírása és kimondása olyan, hogy azzal a gyermek nem tud számot adni magának, s minthogy egyetlen egy nyelvtan sem terjeszti ki erre figyelmét igen gyakran alkalom lesz ezáltal adva arra, hogy a gyermek már itt megkezdjék a felületelkedést. Szechényi, Desewfy, Dees nem úgy mondatnak ki, a mint leírva vannak. Ezekről a gyermeket fel kell világosítani. Az általunk használt betűk nem a miénk, azokat kölcsönöztük a latinból. Igen, de a latinnak csak 24 hangja van, míg ellenben a magyarnak 36, illetőleg 38. Leírja a latin 24 hangot. Őseink hogy a 24 hanggal a 36, illetőleg 38-at kifejezzék, a szükségtől kényszerítve a meglévők összerakásával segítettek magokon; így írták az *a*-t *aa*-val, a *cs*-t *ch*-val, az *é*-t *ee*-vel, az *ö*-t *ew*, *eo*, *oe*-vel, s innen származik némely nevek eltérő leírása.

A mondottak után még csak anynyit kíván a betűtanból megemlíttetni, hogy vannak nagy és kis betűk. Őt esetet kivéve mindig kis betűt használunk. Ez öt eset: Mondatkezdés, megszólítás, idézés, tulajdonnevek és a vers sorok kezdő szavai. Ennek elvégzése után átmegyünk a tagokra. Itt csak a szótagolás esmerete jön tekintetbe, mint a helyesírás egyik feltétele. Ennek egy igen könnyű és egyszerű szabálya van: magánhangzót sor elején ne hagyj védetlenül! De e szabály alól van egy kivétel is, s erre példák által vezessük a tanulót. Tagold e szót: *lán-gész*. Ha a szabály után indul, bizonyosan így tagol: *lán-gész*, de hihető, hogy már maga be lássa, hogy nem helyes, s tán akadni is fog egy-kettő, ki magától rájön azon kivételre, hogy szabályunk nem vonatkozik az összetett szavakra.

A tagnak vizsgálásából rájövünk, hogy annak vagy van értelme, vagy nincs; ebből következik annak két fő csoportja: törzstag és rag. Mindkettő ismét két ágra oszlik: az első vagy törzs, vagy gyök, ennek jellege, hogy mindig egytagú. Az utóbbi vagy képző, vagy viszonyító rag.

A szorosan vett szótanból a 10 féle beszédresz felismertetése, azok számtalan szabályainak érintése nélkül. Különösen hangsúlyozza, hogy kerültesse az igeajlításnál a rendetlenségek, eltérésekre vonatkozó szabályok beemléztetése. Mielőtt a tanulók teljes otthonosságot nem szereztek, nem szabad rendetlen hajlítású igék felvételével képzeteiket zavarnunk. De ez nem azt teszi, hogy midőn ezt elértük, jöhetnek a rendetlen igék eltérő hajlítására vonatkozó szabálytalanságok betanítása. Sőt ellenkezőleg: ilyenek a népiskola keretébe nem foglalhatnak helyet. A magyar gyermeknek, ha helyesen vezettük, a nyelvérzék megsúgja mindig az ilyet. Erre nézve ajánlatos, ha az igeragozás tanításánál, minden változás előfordultával oda bigyesztjük e kérdést: mit csinál? . . . út. mit csináljon? *üssön*, és nem *ütjön*. Ez által magától megfogja találni a rendetlenséget.

A helyesírás begyakorlására végre ajánlja azon módot, hogy a tanító írjon elő a táblára s szándékosan ejtsen hibákat. Ez rendkívül fokozza a gyermekek érdekelttségét. Örömmel ajánlkoznak, hogy ők kijavítják; valóságos verseny támad köztük s ez érdekeltségnél fogva öntudatos, vérré válnak a tanultak.

Enynyi tartozik a szótanból a népiskola keretébe. Ilyen kérdések megvitatásával tölt el minden léteu egy estét központi választmányunk nevelésügyi bizottsága. Kicsinyes kérdések, de nagyobb fontosságúak és több haszonnal járók, mint sok hangzatos értekezések.

Enynyi tartozik a szótanból a népiskola keretébe.

Ilyen kérdések megvitatásával tölt el minden léteu egy estét központi választmányunk nevelésügyi bizottsága. Kicsinyes kérdések, de nagyobb fontosságúak és több haszonnal járók, mint sok hangzatos értekezések.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R S A

GYÖNGÉDSÉG és TEKINTÉLY.

III.

(Befejezés.)

— Itt nem lehet szó túlzásról, itt elvről van szó. Azt kell megtudnunk, hogy a szeretet a látható, érezhető, minden percben kimutatott és bebizonyított szeretet a valódi alapja az apa és fiú közti viszonynak.

— Igen, ez a kérdés.

— No lásd, én azt állítom, hogy a családban a szeretettel úgy vagyunk, mint az államban a szabadsággal: mindkettőt nagyon sok bajért okolják, melyek nem miattok származtak, mert az ő nevökkel illetnek sok oly dolgot, mikre az ő nevök alkalmazható. Mikor hallom, hogy beszélnek a szabadság túlkapásairól, a szabadság bűneiről, azon féktelenségről, melyet a szabadság idéz elő, mindig boszankodom; mert a szabadság ott megszűnik, hol e bűnök kezdődnek és a féktelenség nem az ő legmagasabb foka, hanem ellenlábas, ellentétes sarka, kibékíthetetlen ellensége. Ha valahol oly szörnyű tetteket követnek el, mint a rémuralom alatt Franciaországban, ez nem azért van, hogy ez országban igen sok szabadság van, de azért,

hogy éppen nincs többé szabadság; mert a szabadság szeretetének első hatása a lélekre a más szabadságának tiszteletben tartása. Így van a dolog a gyöngédséggel is

Midőn e címen anynyi szüle gyenge, vak, következtelen, akkor gyöngédségük megszűnik gyöngédség lenni és lesz vakság, gyöngeség és következtelenség! Ne rágal-mazzátok tehát a gyöngédséget az által, hogy az ő nevével ruházzátok fel az ilyen egészségtelen és állatias természetű vonzalmakat, ne vádoljátok emez elaljasult szülék hibáiért; a baj ezekben és nem benne van. Nem az ival van megmérgezve, de az edény, melyben van. Ha e szülék élrontják, néha elvetemültté teszik gyermekeiket, ez nem azért van, mert igen is szeretik, de azért, mert nem szeretik eléggé: mert helytelenül szeretik és helytelen szeretet már csökkent szeretet.

— De ha végzetszerűen sodortatunk oda, hogy helytelenül szeressünk.

— Ez anynyi, mintha mondanád, hogy végzetszerűen kényszerítetel arra, hogy babonás és türelmetlen légy azért, mert kegyes vagy.

— De hát mégis hogyan tehettem azt — kiálta föl a szegény apa — a mit tettem? Oh te nem tudod, mi voltaképpen a gyöngédség! te nem tudod azt, mit rejt magában, lényegében mily ellenállhatatlanul puhító természetű, mint teszi szükségünké azt, hogy szeretteink-

nek minden áron kedvébe járjunk, minő legyőzhetetlen varázst ad közeledésünknek, mennyi elnézésre, gyávaságra csábit.

— Igaz, de azt is tudom, hogy mennyi bátorságra készlet.

Sohasem értem, hogy a valódi gyöngédségben nem találunk meg mindent, még azt az erőt is, hogy ne legyünk gyöngédek, ha erre van szükség. Nemde, ha hirtelen elhalványul gyermeked homloka, ha egy kis reszketés fut végig tagjain, szíved az ijedtségtől elfogódik, a gyöngédesben előre látod a kifejlő betegséget, gyógyszerhez folyamodol, ha az kínzó hatású is, rá kényszerítet, ha kegyetlen orvosság is: de ha szívéről, lelkéről igazi valójáról van szó, midőn valami hiba, talán valami véték végromlással fenyegeti, nincs szemed, hogy azt lássad és nincs bátorságod azzal szembe szállni! Ismétlem ez azért van, mert nem szeretted eléggé, mert nem tudod szeretni! Rajta hát munkára! Kezdd el magadat a gyöngédségre nevelni. Miben áll e nevelés? Abban-e, hogy elrejtöd szeretetedet? nem! Hogy visszafojtsd? Nem! Ki kell fejtened. Valóban miért szereti az ember helytelenül gyermekeit? Mert bennük önmagának csak egy részét szereti, vagy életének csak egy mozanatát: a jelent; vagy jobban mondva azért, mert maga magát szereti, midőn őket szereti, azaz mindenekelőtt a személyes élvezetet és gyönyört keresi, magyarán kimondva, szerettetni óhajt általok. Nosza tisztád meg gyöngédségedet az önzés salakjától, ne vedd magadat számba, fordítsd nyugtalan gondoskodásodat egész lényökre, egész életökre, szeresd lelköket úgy mint testöket, szeresd úgy jövőjüket, mint pillanatnyi kényüket és meglátod, hogy gyöngédséged tisztul abban a mérvben, a mint nő és meglátod mint támad a tekintély a gyöngédségből, mert erre lehet alkalmazni szent Pálnak e gyönyörű szavait: „A ki szeret, az semmi nélkül nem szükkölködik.“

— De végre is — így tört ki a szegény apa a kétségbeesés hangján — ha az ember elég vak, elég gyenge, elég önző volt arra, hogy tévútra vigye, tán elveszítse azt, a kit szeret, mi tevő legyen? miként hozza helyre? . . .

— Csillapodjál, szegény sebhedt apai szív — feleltem neki — a baj nem oly nagy, mint hiszed.

— Mit mondasz?

— Azt, hogy láttam fiadat és az ő arca nem árul el hálátlan gyermeket; Nem kell a gyermekeket mindig tetteik után megítélni; tetteik gyakran roszaabbak, mint magok. E szegény heves természetek gyakran magokon kívül vannak! E fejlődőfélben lévő lelkek hasonlítanak még az épülőfélben lévő házakhoz: semmi sincs a maga helyén öök lelkökkel, szívökkel éppen úgy támolyognak — bocsásd meg e köznapi kifejezést, mint testökkel. De hatolj csak szellemök mélyébe és belátod, hogy ha hajdan a fiúk sokszor jobbaknak látszottak, mint a milyenek va-

lának, a mi fiaink gyakran többet érnek, mint a milyeknek látszanak. Soha hiában nem ereszkedik le egy fejlett lélek egy meg nem romlott lényhez: a hála és gyöngédség csiráját veti el benne, mely akkor ver gyökeret, mikor legkevésbé várnök és bizonyos vagyok abban, hogy e percben, míg te kételyeket táplálsz fiad iránt, valamely szegletben van, vádolja, átkozza magát, eseng a bocsánat órája és a megbánó vallomás alkalmá után.

E percben halk neszt hallottam hátam megett, megfordulék. Az ifjú volt; beszélgetésünket hallotta. Utolsó szavaimra lesütött fővel lépett elé: atyja reszkett, a fiú térdre borulva esedezett:

„Nem kérem, apám, bocsánatodat, azt meg kell érdemelnem, meg fogom érdemelni. De buzgón kérlek: ne bánd meg, hogy igen szerettél, mert el tudnék viselni mindent csak azt nem, hogy kevésbé szeress.“

Hangja remegett, könnye megeredt; az apa arcán erős belküzdelem volt viszatükrözve; küzdött az ingerültség és elérékenyülés közt; az apának ezt sűgám:

„Tegezd!“

A kísértés igen erős volt, a szegény ember legyőzetett és a vétkes fiút fölemelve karjai közzé zárta, csak alig susogva bírta mondani:

„Te igen érzékeny szenvedést okoztál!“

A „te“ szóra az ifjú ajkain oly kiáltás, oly öröm sikoltás lebbent el, mit nem fogok elfeledni soha. Szemeink könybe lábbadtak.

— Nos, kérdezem újból, hajdan ugyan melyik fiú mutatott volna több tiszteletet, több megbánást? Bármily valók is a mai család hibái, ovakodjunk attól, hogy valaha félre ismerjük a család elvének fensőbbiségét! És ha kísértetbe jönnénk, hogy ez elvet megtagadjuk azon túlzásokért, melyek ez elv alkalmazása folytán erednek, az öreg Broglie herceg bámulatos mondására emlékezzünk meg. Kivégeztetése napján fiát hivatta magához. A gyermek hét éves vala. A herceg térdeire vevén így szolt: „Fiam, atyádnak le vágják fejét; de soha se hidd, hogy ezért fel vagy jogositva átkozni hazádat vagy megtagadni a szabadságot.“

IV.

Szükségét érzem, hogy néhány napi elmélkedés után, magam magamnak öszszeszedjem e párbeszédben foglalt eszméket.

Elveink boncolása megerősíti azokban vetett hitünket, ha azok igazak. A családban olyan a gyöngédség, mint az államban a szabadság. Mindkettő csak a tekintélyvel öszhangba hozva ér valamit. Közülök melyik az alapelv, melyik a teremtő elv! A tekintély-e? Nem! Ha a szabadság igazán teljes és rendszeres kifejlődésre jut, a tekintély szükségképen foly belőle, de mind növelheted, mind tökéletesítheted a tekintély uralmát, abból szabadság soha sem ered.

Igy van a dolog a gyöngédséggel is. A gyöngédség szabályozva, mérsékelve erősíti a tekintélyt az által, hogy erkölcsivé teszi. Nem lehetünk gyermekeink iránt valódi rokonszenvvel, a nélkül, hogy anynyi tekintélyt meg ne őrizzünk, mennyi ez érzelem kifejtésére szükséges. Ellenben a tekintély kétségen kívül nem zárja ki a szeretetet, de létre nem hozza, nem forrása ennek, sőt nem egyszer akadály.

Az apák kötelmei után, következnek a fiúk kötelmei.

S mik e kötelmek? Eppen jogaik.

Ki magyarázom magam. Képzeljünk egy népet, mely egy nap alatt nyerne meg minden nemű szabadságot: mi teendője maradna? Az, hogy megérdemlje szabadságát!

Ez az ifjúság teendője, és ha előttem egy fiatalokból, fiúkból álló társaság lenne egybegyűlve, így szólnék hozzájuk:

„Számotokra nincs többé követelni való! A törvény megadja nektek mindazt, mit megadnia kell. Az erkölcsök még többet megadnak. A mi fegyvert a polgári törvénykönyv atyáitoknak meghagyott, kezeikből gyakran kihull: vagy azért, mert az erkölcsök ragadják ki azt kezökből, vagy mert éppen gyöngédségük dobja azt el. Csaknem egyenlökké váltatok előttök.

Fiúi erényetek, fiúi kötelezettségeitek sem függ többé egészen akaratoktól. Berzasztó felelősség, mely rátok egész sor új kötelezettséget ró! Szép, de terhes függetlenség, mely minden jól termett lelket egy más alárendeltség, más hódolat igájába hajt meg, az önkéntes hódolat, az önként elfogadott alárendeltség igájába.

Ellenszegülhetünk egy kényúrnak, föllázadhatunk egy zsarnok ellen, de melyik nemes lélek nem telik el tisztelettel egy korona vesztett királylyal szemben, ki csak tegnap élet-halál úra volt, birt a börtönbe dobás, az örökségből kitagadás jogával és ki ma már nem uralkodik, nem akar többé uralkodni csak az igazság és szeretet által!

Ha tehát köztetek igen gyakran vannak tiszteletlen és hálátlan fiúk, ez mint hinni szeretem, sem hálátlanság, sem lázadási hajlam: csak elvakultság. Ti fiúi köteleiteket csak azért hanyagoljátok el, mert nem értitek: mi mai napság az apa szerepe. Ti azt nem látjátok, behunyjátok szemeteiket!

Egy szó megnyitja újra.

Csak egy lépést kell tenni az időnek és ti is viszont apák lesztek. . . . Oh, akkor értitek meg, akkor! midőn ők többé már nem lesznek és mikor ti foglaljátok el az ő helyöket, erényeiket, önfeláldozásukat, bámulatos, de nehéz hivatásukat, előttetek nagyságuk egész teljében fognak feltűnni! De ez minő szemrehányásokat, minő lelkiismeretbeli mardosásokat fog felkölteni nálatok! Mint fogja kicsalni belőletek e felsohajtást, mely a szívet szaggatja szét, melyből feltör és a mely fájdalom majdnem minden gyermek szívéből feltör: „Hogyan érthettem félre atyámat, őt lesújtani! . . . Oh, ha még élne!“ Rajta te-

hát használjátok fel azt, hogy él! Mondjátok ezt el most magatoknak, míg bírjátok őt, hogy ne mondjátok el akkor, midőn már nem bírhatjátok többé! Ha érzitek, hogy az indulat elragad arra, hogy őt megbántátok, fölingerejlétek, gondolatok azon elvállásra, mely beáll talán holnap. Gondoljatok mindarra, mit majd ti is szenvedni fogtok, ha valaha fiatok sörtene meg! Nem akarok többet erről szólni. A ti jövődő apai gyöngédségetekre bízom fiú gyöngédségetek fejlesztését.

Ne várjátok be fiaitok hálátlanságát azért, hogy háladatosak legyetek atyáitok iránt. Legyetek végre méltók arra, hogy azon két nagy elv oltalma alatt éljétek, melyek az újabb társadalom dicsőségét valamint erejét képezik; e két elv: a gyöngédség és szeretet!

Legouve nyomán:

Hegedüs István.

IRODALOM.

Aigner Lajos úr, budapesti könyvkiadó következő figyelemre méltó felhívást küldött be hozzánk:

Tóth Kálmán prózai munkái. Koszorús költőnk, a magyar nők kedvence költőjét, Tóth Kálmánt sikerült rábírnom, hogy lapokban elszorva megjelent, nagy tetzésben részesült, sőt feltűnést okozott apróbb prózai műveit összegyűjtve, engedje át nekem kiadás végett. S ezennel van szerenésém, a költő nagyszámú barátait és tisztelőit értesíteni, hogy prózai művei „*Irka-Firkák*“. Elbeszélések, emlékjegyzetek, novellák, jellemvázlatok s több effélék *Tóth Kálmántól* cím alatt még e hó folytán elhagyják a sajtót. A kötet a következő műveket tartalmazza:

A tizenharmadik seb. — A kinek nincs mája. — Az én 1861-ki karácsonyom. — Mikor engem Szeged városából, per sehub kísérték ki. — A kis spanyolviaszkorrú. — A kis kék szemüveg. — 14,615 forint. — Szerdahegyről. — A „szegény Beöthy Laci“-ról. — Kemény Zsigmondról.

Ezen, egytől egyik érdekes tárgyak képezik tartalmát e kötetnek, mely kétféle kiadásban fog megjelenni, és a március hó végeig megrendelőknél előfizetési áron megküldetni. A diszkiadás (finom velin papíron) előfizetési ára füzve 1 frt 20 kr., diszkrétésben 2 frt 20 kr. a népszerű kiadás ára füzve 60 kr. Tíz előfizetőt gyűjtök tiszteletpéldányban részesülnek.

VEGYESEK.

— A párizsi világkiállítás ügyében egybehívott enquete múlt hó 26-án gr. Szapáry Gyula elnöklete alatt tartott gyűlésében Magyarországnak részvéte elvileg kimondatott, s így a legnagyobb valószínűséggel hazánk is képviselve lesz a békés munka és haladás e közeldő versenytérén. Az is hihető, hogy mivel politikai, úgy mint kulturális szempontok egyaránt követelik Magyarország megjelenését, s mivel magán adakozásokból mindeddig alig gyűlt be több e célra 10 ezer forintnál, a szállítási és elhelyezési költségeket maga az állam fogja hordozni. Ez annál ohajthatóbb lenne, mert a közönség érdeklődése ez által hatha-

tósan elősegítenék, s így az anyagi áldozat reputatióknak emelésében fog visszafizetődni. A bizottság ajánlata szerint az egész országban 16 kiállítási bizottság fog szervezteni, melyek közül egy Kolozsvárra is jut. A bejelentési határidőre június 1-je hozatott javaslatba. Addig is míg ez ügyben végleges határozatot hozna az illetékes forum, a törvényhozó testület, szükségesnek láttuk ez ügyre jó előre felhívni pályatársaink figyelmét. Közoktatásügyünk évről évre fokozódó haladást tesz, de erről nem csak magunk kell hogy tudomással bírjunk; meg kell erről győznünk a mivel népeket is, hogy soraik közt a minket megillető helyet elfoglalhassuk. Nekünk nem csak most, de még sok ideig erkölcsi kötelességünk megragadni minden alkalmat, hol bebizonyíthatjuk, hogy mi nem csak haladni tudó, de haladni akaró nemzet is vagyunk.

— **Budapest főváros hatósága**, múlt február hó 8 án tartott közgyűlésében ismét egyvel szaporította az érdemek ama hosszú sorát, melyet a tanügy felvirágoztatásában szerzett. A közoktatásügyi bizottság előterjesztésére ugyanis elhatározta, hogy az „Eötvös-alap“ létesítésére 100 frtot mint alapítványt tesz, s 8000 frttal alapított a maga részéről egy „Eötvös-alap“-ot, melynek kamataiból évenként 4 érdemes budapesti néptanító szorgalmas gyermekének 100—100 frtot fog ösztöndíjképen kiszolgáltatni.

— **Felsőbüki Nagy Sándor**, vasmegeyi birtokos s egész Magyarország egyik leggazdagabb embere, a vasmegeyi árvaház számára 40,000 frt alapítványt tett. Olyan tett ez, mely mellett elnémúl a dicséret szava; dicséri ez önmagát. Adjon az ég édes hazánknak sok ily nemes keblű fiat!

— **Február 27-én** múlt el félszázada a nevelésügy felkent apostola, Pestalozzi halálának. Ez alkalommal egy kegyeletos ünnepet ült a terézvárosi tanítókar. Lapunk kimértsége miatt csak a jövő számban tehetünk eleget a kegyelet tartozásának.

— **Irodalmi ujdonságok.** Közlelebről a következő művek küldettek be szerkesztőségünkbe: Népiskolai Tankönyv, olvasmányokkal a magyar népiskolák mindennapi és ismétlő iskolái számára. Írták Bánhogyi István és Dr. Emericz Géza. Földrajz népiskolák számára, írta Ballagi Károly, 3 évfolyam, a népiskola 3. 4. és 5-ik osztálya számára, 3 kötet. Vezérkönyv a földrajz tanításában tanítók számára. Írta Ballagi Károly. Mindannyiának kiadója a derék Franklin társulat. E figyelemre méltó népiskolai tankönyveket érdemlegesen fogjuk esmertetni.

— **Tanműhelyt** állít fel Kassán az ipari oktatást és házi ipart terjesztő felvidéki egyesület a harisnyák és rövidárak szövészetének meghonosítása érdekében. Ezen tanműhelybe mindenekelőtt 12 ifjú takácslegény vagy valamely polgári iskolát vagy ügy reáltanodai osztályt végzett, 15 évet betöltött ifjú vétetik fel. A tanfolyam öt negyedévig tart s május 2-án kezdődik. A kiképzett ifjak mindegyike külön szövészetet kap s három évig az egyesület felügyelete alatt működnek. — Népt. —

— **Weis B. T.** úr a „Tan. Közl.“-ben kimutatást ad egy néhány iskolai takarékpénztár működéséről. Itt olvasók, hogy Szabadkán a múlt év végén 647 tanuló megtakarított 8803 frt 77 krt; f. évi január hóban betettek 724 frt 95 krt, és így február 11-ig 9528 frt 72 krt tett a gyermekek megtakarított vagyona. Mi azonban bátrak leszünk az utolsó szavakat ily formán kiigazítani: ennyit tett a szabadkai tanulók szülőinek az iskolai pénztárban elhelyezett vagyona.

— **Melegen ajánljuk** t. olvasóink figyelmébe a „Képes Gyermekek-Világ“ című ifjúsági folyóiratot. E kis laposka a kisebb gyermekek számára van szerkesztve, még pedig oly változatos és tapintatos tartalommal, mely hazai irodalmunkban e nemből páratlan. E laposka megjelenik minden hónapban egyszer; kiadó-szerkesztő Kobányi Mihály, Budapest, Máriaútca 916 sz.; előfizetsetni félévre 1 frt 20 kr., egész évre két forinttal. Nemkülönbén felhívjuk, különösen vldéki pályatársaink figyelmét a „Község Lapja“ és „Magyar Községjogozó“ című szakközlönyökre; amaz minden héten, ez minden két hétben jelenik meg. Előfizetési díj a kettőre együtt egész évre 8 frt. Felelős szerkesztő Mészáros Károly, kiadja a Franklin társulat.

— **A kolozsmegyei tanító-testület** bánffi-hunyadi járási köre folyó évi március 21-én a bánffi-hunyadi állami iskola helyiségében rendes gyűlést tart, melyre úgy a tagok, mint a tanügy minden barátai tisztelettel meghívotnak. Főbb tárgyai: 1. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 2. Nyilvános tanítások meghallgatása és bírálása. 3. A népiskolák tantervének tárgyalása. 4. Indítványok tétele és tárgyalása. Nyilvános tanítást tart Binder Laura f. n. isk. tanítónő és Csiki István m.-valkői községi tanító. Bánffi-Hunyadon, 1877 március 10-én. Kilyéni Endre, köri elnök.

— **Nyilvános nyugtatványok.** (Folytatás.) E lap 1877-ki folyamára előfizettek:

a) egész évre 3 frttal:

107. Főtisztelendő Pollák Gergely, róm. kath. el. igazg., helyben. 108. Bárány Gyula, kép. tanár, Budapesten. 109. Várnai Imréné, szül. Gesztösy Laura uraszson, Zombolyán. 110. Binetz Lila k. a., tanítónő, B.-Hunyadon.

b) az I. félévre 1 frt 50 krjával:

111. Szeles Mari k. a., képezdyi növendék, helyt. 112. Mártonffy Anna k. a., képezdei növendék, helyt. 113. Tattias Ferencz, tanító, Zágomban. 114. Alszegey Alajos, polg. isk. tanár, Csáktornyan. 115. Weinhöld Károly, tanító, Apa-Nagyfaluban. 116. Zakariás Dániel, tanító, Brádon. 117. Adorján Miklós, gyak. isk. tanító, Déván. 118. Gőz József, néptanító, Belső-Böcsán. 119. Fazakas József, képezdei tanár, helyt. 120. Ince Mihály, ev. ref. egyházi gondnok, helyt. 121. Páll Sándor, tankörletti főigazgató, helyt. 122. Szilágyi Károlin k. a., gyermekkertész, Dálnokon. 123. Bence Károly, áll. isk. tanító, Rettegen. 124. Schwarczel Róza k. a., tanítónő, Rettegen. 125. Bakós Kálmán, nevelő, helyt. 126. Turcsányi Gyula, ev. luth. lelkész, helyt. 127. Id. Sántha István, róm. kath. kántor, helyt. (Folytatása a jövő számban.)

Kolozsvárt, 1877 márc. 13-án.

Propper Ferencz

a kolozsmegyei tanító-testület pénztárnoka.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Málik József úrnak, Sepsi-Szt.-Györgyön, Addig is míg magánlevélben válaszolhatnánk, szives ígéréteért köszönetünk. A lapokat elindítottam. — Torday L. úrnak Zilah. A beküldött dolgozatot nem használhatjuk. — Bárány J. Gyula, képezdei tanár úrnak Budapesten. Elkötelező ígéréteért előre is köszönetünk! — K. M. szerkesztő úrnak, Budapesten. Magán levélben válaszolunk.